

Covenant & Conversation

FAMILY
EDITION

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

ŞEMİNİ • שמיני

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN (ל"ט) YAZI VE ÖĞRETİLERİNDEN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.
"R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaşım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilglenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." - Rabi Sacks

Spontane Davranış: İyi mi, Kötü mü?

Özet

Şemini peraşası trajik bir hikâye anlatır. Hahamlarımız, Tanrı'nın, Mişkan'ın ibadete açıldığı ilk günde, evreni yarattığı zamanki kadar sevindiğini söylemişlerdir; ancak bu büyük gün, kısa süre içerisinde Aaron'un iki büyük oğlu Nadav ve Aviu'nun, yaptıkları yanlışın ardından ölümleriyle gölgede kalmıştır.

Nadav ve Aviu'nun tam olarak neyi yanlış yaptıkları hakkında önerilmiş birçok açıklama vardır. Ama Tora'nın ta kendisinin verdiği en doğrudan cevap, onların kendi inisiyatifleriyle ve belki de anın kendilerinde yarattığı saf bir şevk duygusuyla verdikleri spontane bir karar sonucunda "yetkisiz bir ateş" sunmuş olmalarıdır.

Moşe, bundan çok daha rahatsız edici koşullarda, Bene Yisrael'i Altın Buzağı'nın etrafında dans ederken görünce Taş Levhaları paramparça ettiğinde de bu spontane bir davranıştı. Levhalar belki de ezelden beri var olmuş en kutsal objelerdi; ama işte, Moşe bu davranışı nedeniyle cezalandırılmamıştır.

Acaba spontane davranış neden Nadav ve Aviu için yanlışken Moşe Rabenu için uygundu? Bunun cevabı, Nadav ve Aviu'nun birer Koen, Moşe'ninse bir Navi, yani peygamber olmasında yatar. **Bunlar liderliğin iki farklı şeklidir. Farklı görevleri, farklı duyarlılıkları ve aslına bakılırsa zamanın ta kendisine karşı farklı yaklaşımları gerektirirler.** Gelin bu farklılıkların incelemesinde bir adım daha ilerleyelim.

Koen, Tanrı'ya, zaman içinde hiç değişmeyen bir şekilde hizmet eder (tabii ki, Koenlerin görevli oldukları Bet Amikdaş yıkıldığı zaman onların bu konudaki rolleri Bet Amikdaş tekrar inşa edilene kadar sona ermiştir). Peygamber ise, Tanrı'ya sürekli evrilen bir şekilde hizmet eder ve değişen zamanlara uygun şekilde tepki verir. Bazen Navi, yaklaşmakta olan felaket hakkında uyarıda bulunur. Ama insanlar felaketten dolayı acı çektikleri ve ümitsizliğin derinliklerine düştükleri zaman Navi onlara teselli ve umut verir.

Koen tarafından söylenen sözler her zaman aynıdır. Koenlerin berahası, bugün de, Moşe ve Aaron'un günlerindeki sözlerin tamamen aynılarından oluşmaktadır. Ama Peygamberler tarafından kullanılan sözler hiçbir zaman aynı değildir.

Bet Amikdaş'ı kaybetmemizin ardından Raban Gamliel ve Yavne'de başında bulunduğu *bet din*, gündelik Amida duası için, kati bir sıralamayla on sekiz (ve daha sonraları on dokuz) *berahadan* oluşan standart bir metin tesis etmişti. Ancak bu konuda herkes hemfikir değildi. Rabi Yeoşua, bireylerin, Amida'nın daha kısaltılmış bir şeklini söyleyebileceği görüşündeydi. Bazılarına göre Rabi Eliezer sabit bir metne tamamen karşıydı ve kişinin her gün yeni bir şey söylemesi gerektiğine inanıyordu. Bu da yapısallık ile spontanelik arasında süregelen bir başka tartışmaydı.

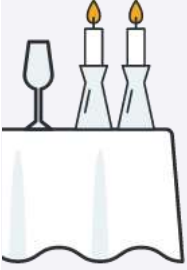
Bu görüş ayrılığının kökleri her gün dua etme gerekliliğinin kaynağında yatmaktadır. Eğer *tefilanın* kaynağı bu duaları ilk kez eden Avraam, Yitshak ve Yaakov'sa, o zaman duanın peygambersel kökene sahip olduğu sonucu çıkar. Yok, eğer *tefilalarımız* korbanların yerini almaları için tesis edildiye, o zaman duanın kökeni Koenlik kurumuyla bağlantılıdır. Raban Gamliel gibi, duayı Koenlik kurumuna bağlı bir uygulama olarak gören biri, spontaneliğe yer vermeyen, tam ve kesin bir metnin önemini vurgulayacaktır. Duayı peygamberlikle bağlantılı gören biriye kişisel *tefilalara* değer verecek ve her gün yeni bir şey söylemeye gayret edecektir.

Geleneğimiz bu konuyu oldukça dikkate değer bir şekilde çözüme kavuşturmuştur. Her gün Şahrit ve Minha Amidalarını iki kez söyleriz. Önce ilkinin Peygamberlerin geleneği doğrultusunda sessizce ve kendi mahremiyetimizde, sonra da ikincisini, cemaat halinde ve kolektif bir şekilde söyleriz. Hazanın yaptığı bu tekrar, Bet Amikdaş'ta *korban* yapan bir Koen'in ibadet uygulamasına paraleldir. Sessiz Amida sırasında metne kendi sözlerimizi ekleyebiliriz; tekrar sırasında ise bunu yapma serbestimiz yoktur. Bunun sebebi spontaneliğe Peygamberlikte yer olması, Koenlikte ise hiç

olmamasıdır. Ve gece vakti hiç *korban* yapılmadığından, Arvit Amidası tekrar edilmez.

Nadav ve Aviu'nun trajedisi, aslında birer Koen olmalarına rağmen sanki Peygambermiş gibi davranmış olmalarıdır. Yine de biz her iki geleneği miras aldık. **Yapısallık olmadan**

Yahudiliğin hiçbir devamlılığı olamaz; ama spontanelik olmadan da Yahudilik yaşamında hiçbir tazelenme ögesi olamayacaktır. Buradaki sınav, her birinin yeri konusunda karmaşaya düşmeksizin doğru dengeyi tutturaktır.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Spontaneliğin hayatınızda önemli olduğu bir zaman aklınıza geliyor mu?
2. Nadav ve Aviu'nun hatalı "şevki" düşünüldüğünde, acaba heyecan duygularımızı dizginlememizi gerektiren bir zaman hiç var mıdır?
3. Tora'da "olumsuz sonuçlanan *korbanlara*" verilebilecek başka örnekler var mıdır?

Kısaca Peraşa

Bir hafta süren göreve atama töreninin ardından, sekizinci günde Aaron ve oğulları kutsal Koenler olarak görevlerine başlarlar. İlahi bir ateş, Tanrı'nın Mişkan'daki Mevcudiyetini işaretlemek üzere *Mizbeah*'ın üzerindeki *korbanları* yakıp tüketir. Ancak Aaron'un iki büyük oğlu Nadav ve Aviu, Tanrı'ya yetkisiz, yani kendilerine emredilmiş olmayan bir ateş getirirler ve bu görkemli gün, onların ölümüyle trajik bir şekilde sonlanır.

Aaron oğullarının kaybına sessiz kalarak karşılık verir. Daha sonra Moşe ile Aaron arasında *korbanlar* hakkında kanuni bir tartışma meydana gelir ve Moşe sonunda Aaron'un anlayışının doğru olduğunu kabul eder.

Tanrı *kaşerut* kurallarını vererek, hangi hayvanların *kaşer* olduğunu, dolayısıyla hangilerinin yenebileceğini ve hangilerinin yenemeyeceğini belirtir.

Toprak hayvanları içinde yalnızca geviş getiren ve bunun yanında toynakları hem tüm ayaklarını kapsayan hem de ikiye yarılmış şekle sahip olan hayvanlar *kaşer*dir. Bir balığın *kaşer* olması için yüzgeç ve pullara sahip olması gerektiği söylenir ve *kaşer* kuşlardan oluşan belirli bir liste verilir. Bunun yanında dört çekirge türünün de yenebilir cinsler olduğu açıklanır. Bunların yanında *peraşamızda* Bene Yisrael'e manevi saflık kuralları verilir ve neyin saf olduğu neyinse olmadığı öğretilirken, bu bağlamda bir *mikvenin* (belli ölçütleri karşılayan bir su havuzu) ve doğal su kaynaklarının manevi kirlilikten arındırıcı özelliği vurgulanır.

Peraşadan Simalar

Nadav ve Aviu: Bir *korban* getirdiler ve derin bir nefes aldılar; ama yaptıkları yasaktı ve ölümlerine yol açtı.

Aaron: Sessizlik içinde, bu baba, son derece ağır bir kaybı sineye çekti; kalbinin derinliklerinde duyduğu büyük kederle.

Moşe: Bilgelikle, bu kardeş tartıştı ve sonra kabul etti; kanunda ve yaşamda, doğruluk nereye götürürse oraya gitti.

Kaşerut: Yediğimiz menüyü şekillendiren kanunlar; yarık toynaklar, geviş getirme, yüzgeç ve pullar.

Peraşadan Pratiğe

Nadav ve Aviu'nun trajedisi, mukaddes bir ortamda, rehberlik olmadan spontane davranışın tehlikelerini ortaya koymaktadır. Rabi Sacks, sırasıyla süreklilik ve değişimin simgeleri olan Koenlik ve Peygamberlik rollerini, ne zaman girişken bir tavır içinde olmamız ve ne zaman değişmememiz gerektiğini belirtmek üzere açıklamaktadır. Yahudiliğin zamana karşı direncinin özünü temsil eden bu ikililik, bir yandan mirasımıza yönelik derin bir bağı korurken, diğer yandan değişen zamanlara uygun yaşayabilmek için gereken çözümleri üretmenin önemini öğretir ki bu, Vayikra kitabında şimdiye kadar öne çıkan bir temadır.

Bet Amikdaş'ın yıkılışını takiben, Yahudi halkı, artık yerine getirilemeyen *korban* ritüellerinin yerine, iyilik eylemlerine ve ahlaki özeleştiriyeye vurgu yapmış, kökleri, değişmez değerlerde bulunan dikkate değer bir esneklik ortaya koymuştur. Amida duası, dini spontanelik ve yapısallık arasındaki nazik etkileşim boyunca nasıl ilerleyebileceğimizin mükemmel bir örneğidir. Bu duayı bir kez kişisel olarak bir kez de yüksek sesle cemaat halinde söylemek suretiyle, hem yaratıcı olma gereğini hem de düzen ve geleneği korumanın önemini onurlandırmış oluruz.

- Dualarınız sırasında ne zaman kendinizi daha spontane hissediyorsunuz ve ne zaman Sidur'un (dua kitabı) yapısına bağlı kalma eğilimi gösteriyorsunuz?

Peraşayla Oyun

Haydi "Kırmızı Işık, Yeşil Işık" oynayalım. Bu tamamen dinlemekle ve ne zaman harekete geçmek gerektiğini bilmekle ilgili bir oyun. Bir oyuncu "trafik ışığı" olacak ve diğerlerinin, odanın karşı tarafından ona erişmeye çalışması gerekecek. "Trafik ışığı" yüzünü diğer yöne [ve sırtını oyunculara] çevirip "Yeşil Işık!" diye bağırıncaya diğer oyuncular ona doğru harekete geçecek. Aniden "Kırmızı Işık!" diye bağırarak ve oyunculara doğru geri dönecek. O anda tüm oyuncuların yerlerinde dona kalması gerekiyor. Hareket ederken yakalanan kişi en başa dönecek. Oyun, oyunculardan biri trafik ışığına erişip kazandığı anda sona erecek. Bazı değişiklikler yapmak isterseniz, ağır çekimde hareket için "Sarı Işık" ve ayrıca "Geri Vites" seçeneklerini de oyuna katabilirsiniz.

Peraşadan Bilmece

S. Tora'nın hangi kitapları develerden bahseder?

Cevap için aşağıya bakın.

Peraşadan Felsefe

Bu haftaki *peraşadan* çıkan en pratik *mitsvalar*, hiç kuşku yok ki, *kaşerut* kanunlarıdır! Mişkan'ın ibadete açılması gibi doruk niteliğindeki bir olayın ve Nadav ile Aviu'nun bunu izleyen trajik ölümlerinin ardından, *kaşerutun* bu haftaki *peraşaya* dâhil edilmesi sanki beklenmedik bir konu değişikliği gibi görünmektedir. Ancak bu konunun *peraşaya* katılması

aslında, Rabi Sacks'ın, Şemini peraşasının spontane davranış ile geleneğe sıkı sıkıya bağlı kalma gereği konusunda öğrettiği mesaj hakkındaki anlayışıyla mükemmel bir uyum içindedir.

Kaşerut yalnızca ne yediğimizle ilgili değildir; gündelik tercihlerimizi daha derin anlamlarla iç içe dokumak ve basit bir yemek yeme işlemini, bizi köklerimize ve değerlerimize bağlayan duyarlı bir an haline dönüştürmekle de ilgilidir. Kaşerut bize, geleneklerimizin bize her gün, hatta her saat rehberlik ederek bizi, bir yandan çağdaş dünyadaki yolumuzu çizerken, aynı zamanda kendimizden daha büyük bir bütüne bağlı tutar. Ve birçok yönden, kaşerut, kutsal ile sıradan arasındaki köprümüzdür. Her ne kadar kaşerut kuralları içinde spontane kararlara yer yoksa da, besin endüstrisinin kaşer yiyecekler açısından ortaya koyduğu yaratıcılık, kişisel inanç ifadesinin, aynı zamanda ödün vermeksizin takip ettiğimiz temel kurallarla da denge kurmak suretiyle açığa çıkmasına olanak sağlamıştır.

- Değişen zamana uyum sağlayan, ama aynı zamanda özgün alahasal mesajlarını hâlâ koruyan başka mitsvalar aklınıza geliyor mu?

Peraşa Anlatısı

Kaşer Şampiyon!

Bat-El Gatterer ile tanışın. 2008 Pekin Olimpiyat Oyunları'nda, Tekvando sporunda bir süper kahraman ve İsrail Olimpik takımının gururlu bir üyesi.

Maçlar arasında protein kalıpları çiğneyen diğer atletlerden farklı olarak, Bat-El'in gizli bir silahı vardı: İsrail'den yanında getirdiği, anında hazırlanabilecek kaşer erişte! Bunun en lezzetli ve en besleyici seçenek olmadığını biliyordu, ama sporcuların alışlageldik yiyeceklerinden feragat etmek anlamına gelse bile kaşerutu korumak onun için büyük önem taşıyordu.

Tekvando, patlayıcı tekme sıçrayışları içeren bir dövüş sporudur. Bat-El hamlelerini küçük bir kız olduğu dönemden beri sürekli geliştirmiş, gayretle çalışmış ve hiç vazgeçmemişti. Seçtiği sporda yarışmak onu dünyanın her yerine götürmüştü, ama Bat-El'in maceraları orada bitmiyordu. Bat-El aynı zamanda, büyük şampiyonalarda bile Şabat'ı gözetmeye özen gösteren bir şampiyondu. Şunu bir düşünün: Bir keresinde Belçika'dayken, çıkacağı maça geç kalabileceği endişesiyle süper erken kalktı. Şabat günü asansörü kullanamayacağını ve çeşitli araçlardan yararlanamayacağını biliyordu, dolayısıyla hazırlanmak için fazladan vakte ihtiyacı olacaktı. O gece bu endişeyle sadece üç saat uyudu, ama buna rağmen beş aşama Tekvando müsabakası sonunda eve pırıl pırıl bir bronz madalya getirdi!

Almanya'da bulunduğu bir Şabat günü, müsabakanın gerçekleşeceği yere erişmek için üç saat karda yürüdü! Oraya vardığında üzerini o kadar kar kaplamıştı ki, kardan adama benzediği için buna çok gülmüştü! Ama o gün de çıktığı maçı kazandı. Bat-El, bize, değerlerinizden vazgeçmeksizin hayallerinize erişebileceğinizi, hatta kim bilir, belki bu sırada eve bir madalya bile getirebileceğinizi kanıtlayan gerçek bir Olimpiyat kahramanı!

Peraşadan Düşünceler

Siz Ne Yapardınız?

Hiç Sidur, hiç Amida ve hiç sabit dualar olmasaydı, ama yine de günde üç kez dua etmeniz gerekseydi... ne yapardınız?

Peraşadan Bilmece

Parsha Puzzle

Bu haftaki cevap

C. Bamidbar, tek bir deveden bile bahsetmeyen tek kitaptır. Bereşit kitabında, Yosef'i kardeşlerinden satın alan adamlar, deveyle yolculuk etmekteydi. Şemot kitabında develer, salgın hastalıktan zarar gören hayvanlar arasındaydı. Bu hafta (Vayikra 11:4) ve Devarim kitabında (Devarim 14:7) deve, kaşer olmayan hayvanlar arasında sayılmaktadır.

David Woolf'un Torah IQ adlı çalışmasından uyarlanmıştır. Tora hakkında 1500 bilmece içeren bu çalışma Amazon'dan temin edilebilir.